

Elżbieta Słoń

Nowy sposób tematowania wprowadzony przez Bibliotekę Narodową w Warszawie : hasło formalne

---

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 1-2 (32-33), 31-36

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ELŻBIETA SŁOŃ¹

NOWY SPOSÓB TEMATOWANIA WPROWADZONY PRZEZ BIBLIOTEKĘ NARODOWĄ W WARSZAWIE – HASŁO FORMALNE

Część bibliotek zrzeszonych w Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES przy tematowaniu podczas katalogowania książek stosuje słowa kluczowe, część zaś nadaje temat i dopisuje do niego różnego typu określniki. Artykuł niniejszy skierowany jest właśnie do tej drugiej grupy bibliotek. Korzystają one często ze słownika haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej, zaś słownik ten został w ostatnim czasie dość gruntownie przebudowany. Wprowadzono bowiem hasło formalne, definitywnie rezygnując z określników formalnych, których już pod żadnym pozorem stosować nie należy. Dostosował się do tego *Przewodnik Bibliograficzny*, z którego wiele bibliotek pobiera opisy, a ostatnio także *Bibliografia Zawartości Czasopism* i baza PRASA. W tekście zostaną przedstawione najbardziej istotne zmiany, do których warto się dostosować.

Zlikwidowano określniki **bibliografia**, **dyskografia** oraz **filmografia**. Zamiast nich stosuje się identycznie brzmiące hasła formalne. W przypadku różnych rodzajów bibliografii używa się haseł rozszerzonych, np. **Bibliografia adnotowana** czy **Bibliografia osobowa**.

Wprowadzono hasło **Biografie**, jednocześnie likwidując określnik **biografie**. Jeżeli będzie się miało do czynienia z biografią indywidualną, w hasle osobowym zamieści się tylko nazwisko, imię i daty życia, natomiast należy dodatkowo utworzyć hasło formalne

---

¹ Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach.

Biografie nie stosując po nim żadnych określników. W przypadku biografii zbiorowych przy hasle formalnym można użyć określnika geograficznego (kraj) i chronologicznego zgodnie z zasadami przyjętymi w słowniku języka haseł przedmiotowych stworzonym przez Bibliotekę Narodową. Analogicznie należy postępować przy nekrologach – zamiast określnika **nekrolog** stosować hasło formalne **Nekrologi**. Przy pamiętnikach zamiast określnika formalnego używa się hasła **Pamiętniki** z ewentualnym dopowiedzeniem etnicznym (np. **Pamiętniki amerykańskie, Pamiętniki polskie**), tutaj jednak można dodać określnik chronologiczny, oczywiście zgodnie z obowiązującymi zasadami. Status hasła formalnego uzyskało też hasło **Blogi**. Należy również zapamiętać, że po hasłach osobowych nie wolno używać niżej wymienionych określników: **biografia, etyka, filozofia, ideologia, lustracja, małżeństwo, mecenas, nobilitacja, popularyzacja, porwanie, psychologia, twórczość, wystawy**. Zaleca się natomiast określniki następujące: **adaptacje filmowe, baza danych, cuda, dedykacje, duchowość, exlibris(y), historiografia, inscenizacje, język, konfesje, krytyka, kult, liturgia, nauczanie, obchody** (określnika tego nie stosuje się natomiast po nazwach świąt), **pamiętki, pieczęć(cie), podróże apostołskie, pomniki, przekłady, recepcja, strony WWW, stylistyka, tablice pamiątkowe, teologia, testament, w filmie** (z ewentualnym dopowiedzeniem etnicznym, np. **w filmie polskim**), **w fotografii, w literaturze** (z dopowiedzeniem etnicznym), **w sztuce** (również z ewentualnym dopowiedzeniem etnicznym), **w teatrze, wydawnictwa i rękopisy, zbiory**².

Warto również zwrócić uwagę na wydawnictwa encyklopedyczne, które otrzymały hasło **Encyklopedie**. Można używać dopowiedzenia etnicznego. Dla bibliotek kościelnych istotne jest wprowadzenie hasła **Słowniki i encyklopedie biblijne**. Zaproponowano również hasło **Encyklopedie dla dzieci**. Tu również dozwolone jest stosowanie dopowiedzenia etnicznego. W słowniku nie przewidziano osobnego hasła dla wydawnictw dla młodzieży. Biblioteka Narodowa przyjmuje wiek dwunastu lat jako graniczny, tak więc podczas tematowania to bibliotekarz musi sam zdecydować, czy encyklopedia jest przeznaczona dla dzieci, czy dla dorosłych.

---

² Podano według informacji z Biblioteki Narodowej z dn. 17 stycznia 2001 r.

Również film i jego gatunki zyskały status hasła formalnego. Sposób tworzenia tematu nie zmienił się. Nadal używa się dopowiedzeń etnicznych. Stosuje się też uszczegółowienia, np. **Film animowany** czy **Film dla dzieci i młodzieży polski**. W odróżnieniu od encyklopedii dla filmu i literatury młodzież została uwzględniona w hasłach. Istnieje też temat **Adaptacja filmowa**.

Kolejna sprawa to korespondencja. Słowo to zostało wyrzucone ze słownika języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Zastosowano hasło **Listy** z ewentualnym dopowiedzeniem etnicznym. Zostały jednak stworzone tematy następujące: **Korespondencja dyplomatyczna** (plus dopowiedzenie etniczne), **Korespondencja handlowa** oraz **Korespondencja urzędowa**.

Podobnie jak film i jego gatunki została potraktowana literatura i jej gatunki (poezja, dramat itd.) Tu również sposób tworzenia tematu nie uległ zmianie. Metoda tworzenia haseł wraz z przykładami podana będzie w dalszej części artykułu, w przypadku literatury jednak trzeba posłużyć się przykładami już w tym momencie, gdyż metoda ta jest trochę inna od pozostałych. Sprawa dotyczy opracowań twórczości i tekstów biograficznych. Oto sposób ujęcia tematu:

– dla biografii literata:

Sienkiewicz, Henryk (1846-1916)

Pisarze polscy – 19-20 w.

Biografie

dla jego twórczości:

Sienkiewicz, Henryk (1846-1916)

Powieść polska – historia – 19-20 w.

Hasło **Materiały konferencyjne** zostało utrzymane w takim samym brzmieniu, w jakim do tej pory funkcjonował określnik formalny. W przypadku tematowania materiałów z konferencji i różnego typu zjazdów zrezygnowano z określnika **zjazdu i konferencje** na rzecz hasła **Sprawozdania z konferencji**.

Kolejną chwilę należy poświęcić materiałom pomocniczym, podręcznikom i programom nauczania. One również zyskały status hasła formalnego. Używa się tematu **Materiały pomocnicze...** podając poziom nauczania, np. **Materiały pomocnicze do nauczania po-**

czątkowego. W analogiczny sposób postępuje się w przypadku hasła **Programy nauczania...**, np. **Programy nauczania dla liceów.** Również tę samą metodę stosuje się w przypadku podręczników, jednak nadal obowiązują hasła **Podręczniki akademickie** i **Podręczniki szkolne.**

Na miejsce określnika **przewodnik** wprowadzono temat **Przewodniki turystyczne.** Stosuje się go przy książkach o krajach, krajinach i miastach. W przypadku konkretnych obiektów (w tym sakralnych) należy użyć hasła **Informatory.**

Dla publicystyki zalecane są następujące tematy: **Felieton, Publicystyka, Reportaż.** Każdy z nich może być rozwinięty o dopowiedzenie etniczne, np. **Reportaż angielski.** Całkowicie natomiast odmiennie zostało potraktowane brzmienie określnika **relacje z podróży.** Zastosowano tu temat **Literatura podróżnicza** również dopuszczając stosowanie dopowiedzenia etnicznego.

Całkowita zmiana nastąpiła także w przypadku tematowania książki zawierającej dane statystyczne. Zamiast dotychczasowego określnika **statystyka** stosować trzeba hasło formalne **Dane statystyczne.**

Należy również zapoznać się ze sposobem nadawania haseł formalnych do wydawnictw dla dzieci. Istnieje temat **Wydawnictwa dla dzieci,** ale można się też posługiwać hasłami bardziej szczegółowymi, np. **Książki dla przedszkolaków, Książki do kolorowania, Książki obrazkowe, Książki zabawki** czy **Mapy dla dzieci**³.

Na koniec warto się chwilę zatrzymać nad tematowaniem książek które zawierają materiały źródłowe. Lakonicznie brzmiący określnik **źródła** zastąpiono bardziej wyrazistym tematem **Źródła historyczne.**

Ważne do zapamiętania są jeszcze inne hasła formalne. Z dziedziny religii wymienić trzeba m.in. **Adhortacje apostołskie, Encykliki, Kazania, Konstytucje apostołskie, Księgi parafialne, Listy apostołskie, Modlitwa, Rozmyślania religijne** (należy pamiętać, iż ciągle obowiązuje zasada, iż po księgach wyznaniowych, w tym po Biblii, dodajemy jako określnik ogólny **analiza i interpretacja**). Z dziedziny sztuki najczęściej stosowane hasła formalne to: **Audycje**

---

³ Więcej przykładów można znaleźć w Kartotece wzorcowych haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej (SJHP BN) – <http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=19>; dotyczy to, oczywiście, wszystkich pozostałych haseł.

radiowe, Drzeworyt, Fotografia (z etnicznym dopowiedzeniem), **Grafika** (również z takim dopowiedzeniem), **Portrety, Programy telewizyjne, Rysunek** (z dopowiedzeniem etnicznym), **Słuchowiska, Widowiska telewizyjne**. W wielu bibliotekach kościelnych katalogowane są czasopisma, należy więc wiedzieć, że **Czasopisma** to hasło formalne. Dodaje się tu też dopowiedzenie etniczne, rodzaje czasopism, w tym gazety.

Hasło formalne „nie lubi” towarzystwa określnika. Często stoi samotnie w swoim polu. Oto kilka przykładów takiego tematowania (dla wygody czytelnika hasło formalne podawane będzie tłustym drukiem):

- dla informatora o szkołach teologicznych:
Szkolnictwo teologiczne – Polska – od 1989 r.

Informatory

- dla nut:
Pieśń polska (muz.)

Nuty

- dla przewodnika po Padwie:
Padwa (Włochy) – turystyka

Przewodniki turystyczne

- dla rozważań bożonarodzeniowych:
Boże Narodzenie

Rozmyślania religijne

W przypadku książek z dziedziny filmu i szeroko pojętej literatury należy używać określników chronologicznych i tak dla przykładu:

Listy polskie – 19 w.

Poezja polska – 16 w.

Przy tematowaniu książek mamy do czynienia z konkretnymi pracami, ale także z ich opracowaniami. Na czym polega różnica w nadawaniu haseł formalnych, najłatwiej zrozumieć jest na przykładzie. W przypadku katalogowania encyklopedii należy użyć hasła formalnego **Encykopedie** i nie stosować już żadnych określników. Dla opracowania natomiast określniki są niezbędne. Hasło (z określnikami) dla książki, w której przedstawiono tematykę dziewiętnastowiecznych encyklopedii prezentować się będzie następująco:

Encyklopedie – tematyka – 19 w.

Przy tematowaniu opracowań w przypadku innych haseł formalnych trzeba postępować analogicznie.

Przy nadawaniu tematów formalnych w MARC BN należy posługiwać się polem 600 ignorując istnienie podpole *v*. W MARC21 musi się stworzyć dodatkowe pole 655 na hasło formalne. Ma ono mieć identyczną strukturę jak pole 650 – ale to już jest raczej zadanie dla „bazodanowa” czy informatyka.

A może nie doceniam bibliotekarzy bibliotek kościelnych?